

JOSEP MARTÍ I PÉREZ

APUNTS SOBRE LA COMUNICACIÓ NO VERBAL
DELS ALGUERESOS¹

La cultura pròpia de qualsevol comunitat té múltiples facetes. Hi ha determinats elements que ja des d'un bon principi han reclamat l'atenció dels estudiosos, com per exemple la història o la llengua, i ja dins de l'Antropologia i del Folklore, es donen una sèrie de tòpics tals com el costumari, la medicina popular, la religiositat, la rondallística o la cançonística - per esmentar-ne només alguns - que fàcilment es converteixen en els primers objectius del treball de camp de l'investigador. Dins d'aquest ampli espectre de temes demològics que cal observar, inventariar, sistematitzar i estudiar sempre trobarem, però, aquells que, per la raó que sigui, han estat força descurats per la investigació. El gest constitueix un dels àmbits que, al marge de meritòries excepcions, han estat poc tractats per l'Antropologia².

És evident que quan parlem no fem servir tan sols la llengua, sinó també les mans, els moviments quasi inconscients del cap i el cos en general. I és evident, així mateix, que tal com succeeix amb la llengua, tota cultura i subcultura es distingeix de les que les envolten per la manera que tenen els seus membres de comunicar-se mitjançant els recursos gestuals. De vegades, es tracta de coses tan evidents que potser per això passen desapercibudes per l'antropòleg preocupat sovint per esbrinar "estructures profundes", obscuritats simbòliques i comportaments inusuals.

Totes les diverses manifestacions culturals d'una comunitat concreta es troben directament relacionades entre si. De la mateixa manera que la llengua, el repertori de gestos no s'ha d'entendre com un sistema tancat sinó que depèn de les característiques sòcio-culturals de la comunitat. Els gestos, doncs, no representen tan sols una manera d'expressió personal sinó que també ens reflecteixen la manera de funcionar la societat. Així doncs, si a l'Alguer tradicional, per exemple, la creença en el "mal d'ull" té una gran força, o la crítica entre veïns i coneguts constitueix un factor important dins de la dinàmica social, no és gens estrany que a la ciutat es coneguin diversos gestos per protegir-se del "mal d'ull" o que tinguin la significació de "criticar". El gest no és sinó un estri més de tipus cultural que es correspon sempre amb la

realitat del col·lectiu humà que l'empra.

De fet, qualsevol català que sojorni a l'Alguer s'adona fàcilment de l'ús més aviat pròdig que hom en aquesta ciutat fa del gest. Tot i així, quan vaig iniciar la meua estada a Sardenya per recollir dades etnogràfiques per a la monografia que tenia intenció de realitzar sobre l'Alguer, no havia previst ni de bon tros dedicar-ne una part al gest. Fou a través del contacte directe amb la població com de manera indirecta vaig veure l'interès que podia tenir el recollir dades sobre aquesta temàtica. Una vegada, tot xerrant amb un grup d'amics, vaig encendre un llumí per a la meua cigarreta. "Això no ho fas bé", em digué un dels algueresos amb els ulls enriolats, i tot setciències em criticà la meua manera d'encendre el llumí. Jo, un tant escèptic, repetí mentalment els meus moviments habituals: prenia el llumí amb l'índex i el polze, el fregava a la part lateral de la capsa i m'encenia la cigarreta. Aquell alguerès no em deixà temps de protestar. M'arrabassà la capsa de les mans i, entre el somriure maliciós dels altres companys, em mostrà de quina manera "calia" fer-ho: agafà el llumí amb el polze, l'índex i el dit del mig, i, prement-lo només amb el de mig, l'encengué de manera que la mà, mig oberta, servís de protecció per al llumí, afavorint així la seva combustió.

La manera com hom manipula els objectes que el rodegen no és condicionada tan sols per l'objecte en qüestió o per les característiques del nostre cos, sinó que molt sovint, les diferents idiosincràcies culturals tenen també alguna cosa a dir. El fet d'encendre un llumí, d'agafar una forquilla o d'acostar-se el got als llavis no es fa a tot arreu de la mateixa manera. Així, per exemple, no ens cansem mai de repetir als nostres infants quina és la manera "correcte" de servir-se de la forquilla entre les diverses possibilitats que hi ha de fer-ho. Els occidentals agafem la tassa de cafè amb una sola mà, però el japonès que no usa les seves dues mans allhora per beure el té d'un bol és considerat mancat d'educació.

L'acció d'encendre un llumí no és naturalment allò que habitualment entenem per un "gest", però el fet que es criticà la meua manera de fer-ho, em féu prestar més atenció a la variada gesticulació dels algueresos que, de fet, ja d'un bon principi m'havia semblat molt més rica i expressiva que no pas la meua. A mesura que anava prenent notes, més interessant em semblava el tema, i em vaig acabar de convèncer definitivament quan tot parlant sobre els gestos amb una noia algueresa, aquesta, sentint-se minuciosament observada - m'advertí que la posava realment nerviosa saber que jo estava tan pendent dels seus moviments: "Sense les mans jo no sé parlar", em digué.

Al llarg d'aquest article, doncs, descriuré aquells gestos que du-

rant les meves diferents estades a l'Alguer vaig poder observar, aquells moviments corporals que no podem considerar primaris ni psico-físicament condicionats i que formen part, per tant, del llegat cultural de la col·lectivitat³.

Cal entendre aquest treball com una senzilla aportació etnogràfica a la realitat cultural algueresa. Em limitaré a descriure els diferents gestos i a explicar la seva significació en el si de la societat algueresa sense pretendre donar cap interpretació genètica. Molts d'aquests gestos són també habituals o almenys coneguts en àrees geogràfiques més o menys vastes. Sempre que em sigui possible, i basant-me en fonts bibliogràfiques, donaré al llarg d'aquest treball exemples procedents d'altres indrets culturalment parlant, propers a l'Alguer, per tal que puguin servir com a punts de referència i de comparació.

Tot i que hi ha treballs científics importants dedicats al gest en general⁴, la veritat és que encara no ha estat desenvolupada una metodologia del tot coherent que permeti de tractar de manera sistemàtica tot el que fa referència a la quinesi. Així, doncs, basant-me en les dades que he pogut recollir en els meus treballs de camp, i des del punt de vista funcional que és el que m'ha semblat més evident, he classificat els gestos recollits a l'Alguer en quatre grups diferents:

1. *Gestos màgics*. Es tracta d'aquells gestos que no tenen solament una "significació" sinó que hom espera d'ells un efecte sobrenatural.

2. *Gestos situacionals*. Són els gestos que ens assenyalen el començament o final d'una situació d'interacció humana. Hom els empra en la situació amb la qual es ritualitza un encontre o un comiat.

3. *Gestos conceptuals*. Aquests gestos posseeixen des del punt de vista semàntic una significació molt concreta i cadascun d'ells, en un context discursiu podria, per tant, substituir un mot determinat.

4. *Gestos modals*. Es tracta d'aquells gestos que són emprats per reforçar o recalcar allò que es diu. Aquesta funció també pot ésser exercida naturalment pels gestos del grup anterior, però en el cas dels "modals", aquests no tenen mai una significació tan precisa com els gestos "conceptuals". Per a ésser entesos necessiten ésser donats dins d'un context verbal. Per si sols no tenen significació.

No he elaborat aquesta classificació amb ànims teoritzadors sinó que la seva única finalitat és la d'ordenar i sistematitzar una mica el meu material recollit; és, doncs, molt conjuntural. D'altra banda, crec que cadascun dels quatre grups establerts - amb una denominació que

possiblement no serà la més encertada - presenta trets distintius concrets que justifiquen la classificació tot i que, a part de la polisèmia pròpia de determinants gestos, sempre n'hi pot haver algun que presenti dificultats a l'hora de voler donar-hi una adscripció concreta. Sens dubte, el grup de gestos que té una delimitació més clara i precisa és el primer, el dels "màgics". En aquest cas, a diferència dels altres, la funció primària dels gestos no és la comunicació sinó l'aconseguir uns determinats efectes que podem denominar "sobrenaturals" o "màgics". Semiòticament, qualsevol gest pot ésser considerat un "signe", i tot signe comunica, però en el cas dels gestos màgics aquesta és una funció secundària. Hom farà, per exemple, el gest de la "figa" quan tem ésser pres per ull per una persona. Aquest gest, però, es farà el més sovint dels casos sense que pugui ésser observat. No hi ha, doncs, la intenció de comunicar mitjançant el gest sinó només de fer-lo servir en qualitat de defensa. Ben diferent és el fet de moure la mà com per dir "sóc aquí" o de posar-se l'índex davant els llavis per demanar silenci.

El segon grup em sembla també ben delimitat. Es tracta d'aquells signes gestuals que fem servir per indicar el començament/final d'una situació interaccional i que a més senyalitzen el codi que cal emprar en aquesta situació. Pensem, per exemple, les distincions que impliquen en el nostre context cultural els diferents tipus de salutació: hom pot fer un petó a la galta, donar un cop a les espatlles, o fer una encaixada de mans, un senzill cop de cap, o una salutació militar. Cadascuna d'aquestes accions significa el començament d'una situació de caràcter interactiu entre dues o més persones, però, a més a més, ens manifesta també clarament el tipus de relació que existeix entre elles: afecte, deferència mútua, indiferència, subordinació, etc.

La distinció entre el tercer i quart grup no resulta a primera vista tan evident, però crec que està també ben justificada. Tal com he dit abans, els gestos "conceptuals" poden substituir un mot concret. La significació dels gestos "modals", en canvi, és generalment vaga i sols pot ésser copsada dins d'un context verbal.

Si jo, per exemple, tot estant a l'autobús faig el gest que significa "silenci", els altres viatgers l'entendran perfectament encara que, si el faig sense un context que el justificui, sense cap motiu, em prendran segurament per ximplet, talment com si - parlés sol. Si en la mateixa situació moc la mà verticalment amunt i avall mantenint els dits índex i polze tocant-se pels extrems (un gest que fem sovint per donar força a una afirmació) sense que ningú no estigui parlant amb mi, els viatgers de l'autobús continuaran tenint-me per ximplet o, si si són més condescendents, potser creuran que tinc un tic nerviós, però aquest gest, a diferència del que vol dir "silenci" no l'entendran pas: li manca

el context. El primer gest de l'exemple suara exposat pertany al tercer grup; el segon, al grup dels textos "modals".

Entre els grups dels gestos "conceptuals" i els "modals" hi ha també una altra diferència important. Els primers es limiten a donar una informació mentre que els altres, tot manifestant un estat d'ànim concret del que parla, volen causar un cert efecte en l'adreçat: li demanen, per exemple, que tingui comprensió, compassió o li exigeixen un explicació. Segons aquest criteri, hi ha un cert nombre de gestos de caire exhortatiu, com per exemple quan volem dir "dona'm una cigarreta" o "vine aquí", que es troben a cavall entre el tercer i quart grup puix que no es limiten a donar una informació sinó que també demanen una reacció concreta per part de la persona a qui van dirigits. Aquests gestos, però, els he inclòs en el grup dels "conceptuals" a causa de la seva significació ben concreta que permet llur comprensió fora de context i pel tipus ben diferenciat de reacció que pretenen provocar en l'adreçat. El significat concret dels gestos "modals" depèn sempre del context verbal, el sentit del qual recalquen amb la seva expressivitat.

Una altra diferència entre el tercer i el quart grup és el grau d'intencionalitat amb el qual es realitzen. Si tot parlant amb una persona que constantment fa gestos de tipus "modal", li preguem de sobte que repeteixi el gest que acaba d'executar, possiblement no pugui satisfer la nostra demanda per la senzilla raó que no era del tot conscient del fet de moure les mans. La situació seria ben diferent si el nostre interlocutor s'hagués posat l'índex davant els llavis per demanar "silenci", un gest que adscrit al tercer grup i que hom executa de manera ben conscient.

1. Gestos "màgics"

1.1. "*Corros*"⁵. Hom estén els dits índex i petit mentre que els altres romanen tancats; la mà manté una posició vertical o horitzontal. Aquest gest que ja es coneixia en l'antiguitat⁶ s'empra a l'Alguer, en primer lloc, com a protecció per al "mal d'ull"⁷ però també per allunyar possibles desgràcies. Hom fa els "corrus", per exemple, en veure un gat negre, en topar-se un enterrament pel carrer, en parlar de malalties, etc. A més a més, també es coneix aquest gest amb la seva significació ofensiva i/o amenaçadora. En aquests darrers casos, hom dirigeix els dits vers la persona al·ludida. No obstant, a l'Alguer hom m'ha especificat sempre aquest darrer ús del gest com típicament napolità. De fet, jo he pogut observar sovint l'execució espontània

d'aquest gest a l'Alguer, però sempre amb finalitat preservadora, mai ofensiva. Hom pot fer els "*corrus*" també amb totes dues mans alhora⁸.

1.2. "*Figa*". El polze es col·loca entre el dit del mig i l'índex. A l'Alguer, la principal finalitat d'aquest gest és la de protegir-se del "mal d'ull". Realitzant la "*figa*" simultàniament amb les dues mans s'augmenta el seu poder apotropaic. També hi ha persones que amb aquesta finalitat fan la "*figa*" amb una mà i els "*corros*" amb l'altra. La "*figa*" es pot usar també com a gest ofensiu, car no endebades té una palesa al·lusió sexual⁹. En aquest darrer cas, hom en ocasions es llepa el polze abans de dirigir el gest vers la persona a qui es vol ofendre. Cal remarcar, però, que la funció més important d'aquest gest a l'Alguer és la preservadora. El seu ús com a gest ofensiu és molt restringit. Amb l'una o l'altra intenció el gest s'executa també amb les dues mans conjuntament¹⁰.

1.3. *Mà als genitals*. Per evitar una possible desgràcia derivada, per exemple, del fet de veure passar un enterrament o un gat negre, els homes es poden posar dissimuladament la mà a la regió dels genitals¹¹. Hom compta aleshores fins a set o disset. Les dones, amb la mateixa finalitat, poden posar-se les dues mans als pits.

1.4. "*Tocar ferro*". Quan en una conversa es parla d'algun tipus de desgràcia (una malaltia, un accident, etc.) per protegir-se d'ella, hom -tot dient "*toca ferro!*" - intentarà tocar el primer objecte metàl·lic que trobi¹².

1.5. "*Cavall blanc*". A l'Alguer es diu que el fet de veure de manera casual un cavall blanc porta sort si s'executa ràpidament el següent moviment: hom escup a la mà dreta i a continuació es pica amb el palmell de la mà el front i la cuixa dreta¹³.

1.6. *Encreuament dels dits*. A l'Alguer hom pot encreuar els dits índex i del mig per prevenir-se contra el "mal d'ull". Aquest gest, però, s'usa molt menys que la "*figa*" o els "*corros*"¹⁴.

2. Gestos situacionals

2.1. *Encaixada de mans*. Tal com és usual en el món occidental, a l'Alguer, tant els homes com les dones, fan una encaixada de mans - generalment vigorosa - en trobar-se o acomiadar-se.

2.2. *Petó*. Quan es vol recalcar la importància d'unencontre hom fa a tall de salutació un petó a cada galta, primer a l'esquerra i després a la dreta (curiosament, el contrari del que a Catalunya se sol fer), tant homes com dones.

2.3. *Pessic a la galta*. Un gest de caire afectuós és el de pessigar suauement la galta de l'altra persona amb l'índex i el polze. Hom saluda així preponderantment els infants però, en ocasions, també els adults. L'execució d'aquest gest no és, però, mai recíproca i implica sempre una relació de tipus jeràrquic; quan aquesta ve donada per l'edat, serà la persona més gran la que se servirà del gest.

2.4. *Salutació amb la mà*. Quan hom vol saludar d'una certa distància, mig aixeca el braç tot formant un angle recte; el palmell de la mà oberta mira enrera i els dits romanen junts. Aleshores es fa un petit moviment de vaivé amb l'avantbraç¹⁵. Com a variant d'aquest gest, a l'Alguer s'acostuma també a fer la següent salutació: hom manté el braç pràcticament en la mateixa posició que la suara descrita; els dits, però, piquen contra el palmell de la mà, el qual mira endavant. Un observador no alguerès podria interpretar aquest gest com un "vine aquí". De fet, tan sols la posició del braç, com veurem més endavant, distingeix aquest darrer gest del que hom fa com a salutació.

3. Gestos conceptuais

3.1. ATRIBUT:

3.1.1. *Tossut*. Tot parlant d'alguna persona o referint-se a l'interlocutor, hom pica amb els nusos dels dits a la taula¹⁶.

3.1.2. *Mala llengua*. Per dir d'una persona que parla malament de les altres, hom es toca amb l'índex la punta de la llengua¹⁷.

3.1.3. *Homosexual*. Per dir d'un home que és homosexual tot assenyalant-lo amb la mirada o esmentant el seu nom, hom es toca amb l'índex el lòbul de l'orella i acompanya el gest amb un somriure maliciós¹⁸.

3.1.4. *Avar*. S'arronsa el braç dret mantenint la mà closa¹⁹.

3.1.5 *Malgastador*. Quan hom parla d'algú titllant-lo de “malgastador”, ensenya a l'interlocutor el palmell de la mà en posició horitzontal²⁰.

3.1.6. *Ximple*. Hom es toca la templa amb el dit índex. El gest de picar el front amb els nusos dels dits significa el mateix.

3.1.7. *Bonic de cara*. Hom col·loca la mà dreta davant la cara de manera que els dits polze i índex toquin els pòmuls i els fa descendre fins arribar a la mandíbula²¹.

3.1.8. *Perfecte*. Amb el mateix sentit que l'adjectiu “perfecte”, tot referint-se a qualsevol cosa, s'aixeca la mà dreta, aproximadament a l'alçada del pit, i, formant una “O” amb els dits índex i polze, es fa un moviment de vaivé molt lleu vers l'interlocutor²².

3.1.9. *Molt bo*. Amb l'índex de la mà dreta hom es prem la galta tot fent un moviment giratori amb el dit tal com si es tractés d'un tornavis²³. La mateixa significació té el gest de fer un petó a les puntes dels dits reunides²⁴.

3.1.10. *Brivall*. Quan es vol qualificar una persona de “brivall”, hom es passa el polze per la galta en moviment descendent, talment com si es tallés la cara amb un ganivet; els dits restants de la mà romanen tancats²⁵.

3.1.11. *Impotent sexual*. Hom aixeca la mà i mig arronsa l'índex mentre els altres dits romanen closos²⁶.

3.1.12. *Exacte*. El polze i l'índex es toquen en les puntes formant un cercle a l'alçària i perpendicular a l'estern. La mà fa un moviment vertical descendent.

3.2. ESTAT

3.2.1. *Alegria*. Hom es frega les mans amb el corresponent somriure de satisfacció.

3.2.2. *Enuig*. Per expressar que la persona de la qual es parla s'ha enfadat, hom situa la mà a l'alçària de la templa, mirant endins, i amb

el polze, índex i dit del mig estirats fa un moviment de rotació semblant al que hom faria en descargolar una bombeta elèctrica. Alguna vegada aquest gest és també emprat amb la significació del “boig”. Quan hom vol manifestar el propi estat d’enuig a causa d’un motiu qualsevol en el mateix context que en català col·loquial s’empraria el verb “emprenyar”, posa les mans obertes a l’alçària del ventre i les fa oscil·lar amunt i avall, tal com si sospesés una xindria de grans dimensions²⁷.

3.2.3. *Estar fora de si*. Per expressar que una persona ha perdut el seny (també de manera transitòria a causa d’una forta emoció, per haver begut massa, etc.) hom es passa la mà oberta amb el palmell mirant endins per davant de la cara de banda a banda i sense tocar-la.

3.2.4. *Por*. El dors de la mà mira cap avall i les puntes dels dits, tot tocant-se, fan un petit moviment tremolenc²⁸.

3.2.5. *Oblit*. Quan hom en un moment donat s’adona que ha oblidat alguna cosa es pica suaument la temple amb les puntes dels dits índex i del mig estirats i junts.

3.2.6. *Gravidesa*. Per dir d’una dona que està embarassada hom forma un cercle amb els braços, de manera que els extrems dels dits de les dues mans es toquin, davant del ventre²⁹.

3.2.7. *Amistat*. Quan hom tot parlant de dues persones diu que són amigues o senzillament que s’entenen bé, fa picar entre si amb moviments molt curts els dos dits índex estirats i en posició paral·lela. Els altres dits resten tancats³⁰. Aquest mateix gest es pot aplicar també per dir que dues coses s’assemblen.

3.3. ACCIONS:

3.3.1. *Menjar*. Hom acosta als llavis la mà amb les puntes dels dits juntes i li fa efectuar un petit moviment oscil·latori com si s’introduís menjar a la boca. La mà pot situar-se també en un pla una mica superior al de la boca, tal com si hom mengés “spaghetti” amb els dits³¹.

3.3.2. *Beure*. Hom acosta a la boca el polze estirat imitant el galet d’un cantir; els altres dits resten closos³². La mateixa significació té el gest de dirigir el polze cap a avall com si es tractés d’omplir un got imaginari³³.

3.3.3. *Critiquejar*. Per dir d'algú que critiqueja, en un moment concret o per norma general, hom encreua els dos dits índex i els frega entre si, talment com si un dit "tallés" l'altre³⁴. En alguerès l'expressió "*fer a bocinets*" i el verb "*tallar*" s'empren també amb la significació de "parlar malament" d'algú, o sia, "critiquejar". Un altre gest amb la mateixa significació és el d'obrir i tancar els dits índex i del mig d'una o d'ambdues mans simultàniament tot imitant unes tisoires³⁵.

3.3.4. *Garlar*. Les mans prenen la mateixa col·locació que hem pogut veure en el gest "amistat" però els dos dits índex - estirats i en posició paral·lela - es freguen l'un contra l'altre en lloc de picar-se. Des del punt de vista semàntic el gest de "garlar" es troba molt a prop dels que signifiquen "critiquejar", i segons el context en el qual s'empri, pot arribar a tenir també aquest sentit.

3.3.5. *Masturbació*. Aquest gest, que sols he pogut observar entre joves de sexe masculí, es fa imitant amb la mà mig oberta el moviment ascendent i descendent propi de l'acció de masturbar-se.

3.3.6. *Enllestit*. Quan hom vol expressar que ha enllestit una acció qualsevol (treballar, menjar, etc.) mou ràpidament a l'alçària del ventre les dues mans obertes i amb el palmell mirant avall, de manera que les mans, sense arribar a tocar-se, s'encreuin.

3.4. QUANTITAT, TEMPS:

3.4.1. *Molt*. Per expressar la idea de "molt" com per exemple en la frase "*fa assai fred*" hom sacseja la mà tenint el braç mig flectit cap en dins³⁶.

3.4.2. *Molt ple*. Hom contreu el braç formant un angle de 90° amb l'avantbraç i el braó; els dits de la mà miren cap amunt i es toquen els extrems. El gest es pot realitzar amb les dues mans simultàniament. En la major part dels casos s'empria amb la significació de "ple de gent"³⁷.

3.4.3. *Suficient*. Amb el polze estirat i els altres dits closos es dibuixa una línia imaginària horitzontal al front.

3.4.4. *Diners*. El polze i l'índex es freguen entre si, tal com si hom comptés bitllets de banc³⁸.

3.4.5. *Després*. La mà, amb l'índex estirat i el braç mig arronsat cap endins, fa un moviment giratori cap endavant³⁹.

3.4.6. *En el futur*. L'avantbraç, situat a l'alçària del pit amb la mà closa o mig oberta, descriu un cercle inacabat cap endavant.

3.4.7. *Abans*. Hom aixeca el braç fins formar amb el braó i l'avantbraç un angle de 90°; el palmell de la mà oberta mira enrera. Aquest gest s'assembla molt al de salutació descrit en planes anteriors, sols que quan hom vol expressar "abans" no fa cap moviment oscil·latori amb el braç⁴⁰.

3.5. EXHORTACIÓ:

3.5.1. *Vine!* Hom estén el braç cap endavant amb el dors de la mà mirant cap dalt i amb tots els dits menys el polze fa un moviment repetitiu com si piqués contra el palmell de la mateixa mà⁴¹. A més, a l'Alguer es coneix també la variant de l'anterior gest, en la qual el palmell de la mà, en lloc de mirar a terra, mira cap amunt⁴².

3.5.2. *Silenci!* Per demanar "silenci", hom posa l'índex estirat i vertical davant els llavis, un gest força conegut arreu d'Europa, encara que pot presentar algunes variants⁴³.

3.5.3. *Veste'n!* Quan hom vol fer entendre al seu interlocutor que se'n vagi, dóna uns copets amb el cantell de la mà dreta contra el palmell de l'altra, el qual es col·loca en posició horitzontal i mirant a terra. Aquest gest s'empra no tan sols com a exhortació sinó també per anunciar l'anada de la mateixa persona que l'executa⁴⁴.

3.5.4. *(Dona'm una)cigarreta!* Per demanar una cigarreta hom imita el moviment del fumador: el dit de mig i l'índex sostenen una cigarreta imaginària que és portada als llavis⁴⁵.

3.5.5. *(Dona'm) foc*. Quan hom necessita foc fa amb la mà el mateix moviment que faria en accionar els habituals encenedors actuals: es mostra a l'adreçat la mà dreta mig closa i es belluga el polze⁴⁶.

3.5.6. *Quina hora és?* Si es vol preguntar l'hora, hom dóna uns copets amb la punta del dit índex contra el canell de l'altra mà⁴⁷.

3.6. ENGANY:

3.6.1. *"Bufar amb l'ull"*. Quan hom s'adona que se l'està enganyant, s'abaixa lleument la parpella inferior de l'ull dret amb l'índex

amb la significació concreta de “Compte! Veig com se m'està enganyant”. Els algueresos denominen aquest gest amb l'expressió “bufar amb l'ull” o bé “bufar amb el cul”⁴⁸.

3.6.2. *Fer l'ullet*. Quan algú, tot parlant amb diversos interlocutors vol comunicar a alguna persona del grup que no cal prendre's seriosament allò que el mateix diu o senzillament que és mentida, tanca i obre ràpidament un dels dos ulls⁴⁹.

3.7. NEGACIÓ:

3.7.1. *No*. La manera més usual a l'Alguer de negar alguna cosa, tal com a la resta d'Europa, és bellugar el cap segons un eix imaginari que coincidiria amb el coll, o bé moure repetides vegades de dreta a esquerra el dit índex estès i en posició vertical. A l'Alguer, a més a més, és ben fàcil d'observar una variant del darrer gest la qual consisteix a exagerar aquest moviment fent bellugar tot l'avantbraç. Quan hom vol fer la negació de manera més categòrica executa un sol moviment, però ben marcat de dreta a esquerra amb el braç dret.

3.7.2. *“Tè”*. Un gest actualment prou conegut a Europa i que a Catalunya es denomina col·loquialment “fer botifarra” és aquell que s'executa donant un cop sec amb la mà dreta al braç esquerra el qual es flecteix tot dreçant l'avantbraç. Aquest gest - considerat arreu com a vulgar - té una clara al·lusió sexual, sobretot si hom estira el dit de mig de la mà esquerra en aixecar l'avantbraç. A l'Alguer, així com a Catalunya, aquest gest significa en primer lloc “refús” i “oposició”, però implica alhora també menyspreu. A l'Alguer se sol acompanyar la seva execució amb la forma verbal “*tè*”⁵⁰.

3.7.3. *No res*. Amb la significació de “no res”, però també de vegades com a negació senzilla, es fa girar la mà, tal com si descargolès una bombeta elèctrica, amb els dits polze, índex i del mig estesos i mirant vers l'interlocutor; el braç generalment es manté en flexió d'uns 90°.

3.7.4. *“Bo!”*. Un gest molt fàcil d'observar a l'Alguer és el de fer passar la part dorsal dels dits de la mà dreta per sota la barbata fent un moviment cap en fora. Aquest gest pot significar “no”, “no res” o senzillament acompanyar una manifestació verbal de contingut negatiu que expressi, per exemple, “desinterès”, “ignorància”, etc. Molt sovint hom executa el gest pronunciant un “*bo!*” emfàtic amb el sentit aproximat de “no s'hi pot fer res”⁵¹.

3.8. AMENAÇA:

3.8.1. A tall d'amenaça, tant si es fa seriosament com si no, hom fa un moviment oscil·latori amb l'avantbraç aixecat i el palmell de la mà a l'alçària de la templa, mirant endavant. Aquest gest es fa sobretot als infants⁵².

3.8.2. Una amenaça considerada sempre seriosa és la que consisteix a fer una creu amb els dits polze i índex de la mà, estenent al mateix temps els dits restants que són dirigits vers la persona amenaçada. Hom pot executar també aquest gest amb les dues mans alhora⁵³.

3.8.3. Quan hom vol expressar que no està disposat a perdonar, sinó que pensa en la venjança, traça amb el polze una línia horitzontal imaginària al front⁵⁴.

3.9. JURAMENT:

Per jurar hom fa amb l'índex i el polze de la mà dreta una creu i seguidament la besa⁵⁵. Amb la mateixa significació s'encreuen els dits índex i del mig⁵⁶.

4. Gestos modals⁵⁷

4.1. *Súplica*. "Això no se pot fer! Com vols que ho faci"? Hom ajunta les dues mans planes en posició de pregar i les mou repetides vegades vers l'interlocutor; en fer aquest gest, el cos de la persona s'inclina lleugerament cap endavant. El significat del gest és clarament el de suplicar o demanar un comportament concret per part de l'interlocutor⁵⁸.

4.2. *Reforçament d'una opinió*. "No és així, no!"; "També jo tenc raó". La mà dreta oberta pica amb el dors el palmell de l'esquerra. Hom fa aquest gest sobretot quan vol fer prevaler la seva opinió pròpia envers l'interlocutor o tercers persones.

També amb una significació similar, hom ajunta els extrems del polze i l'índex, formant amb aquests dits una "O" mentre l'avantbraç es mou repetides vegades en direcció a l'interlocutor o bé verticalment⁵⁹.

4.3. *Sinceritat*. "Ja t'ho dic jo que és així". Per recalcar la veracitat d'allò que es diu hom col·loca la mà a la regió de l'estern⁶⁰.

4.4. *Impossibilitat, impotència*. "Com que no té moneda, no pot fer arrés". Hom disposa a l'alçària de la cintura les dues mans mig obertes, l'una prop de l'altra i amb el palmell cap enfora. Aquest gest acompanya sempre una exposició discursiva de contingut causal en la qual hom demana a l'interlocutor comprensió.

4.5. *Irritació, enuig*. A l'Alguer es pot expressar "enuig", "irritació", "sorpresa desagradable", etc., amb aquell gest identificat arreu com típicament italià que hom denomina "mano a borsa". Amb el braç mig flectit i el palmell de la mà mirant a dalt, s'ajunten tots els dits estirats i com reunits en un punt mentre es mou lleugerament la mà. En la frase model donada anteriorment "*Això no se pot fer! Com vols que bo faci?*", hom podria executar també aquest gest suara descrit, el qual implicaria, però, no el desig d'obtenir comprensió, sinó més aviat protesta o l'exigència d'una explicació. En ocasions, en comptes de fer oscil·lar la mà, hom se limita a fer un moviment d'abaix a dalt, sec però molt expressiu.

4.6. *Atenció*. "*Mira lo que te dic*". Quan hom demana que l'interlocutor posi atenció especial a allò que s'està dient, aixeca l'índex estirat de la mà i mou lleugerament l'avantbraç endavant i enrera.

4.7. *Molt bo, satisfació*. Es posa la mà oberta al pit.

4.8. *Acabament*. "*No vull parlar més d'això*". En voler acabar una discussió de manera abrupta, hom fa picar les mans una amb l'altra, tal com si volgués espolsar-se-les.

Josep Martí i Pérez

NOTES

¹ Versió en català reelaborada i ampliada del capítol "Nonverbale Kommunikation: die Gestik", publicat a J. MARTÍ I PÉREZ, *L'Alguer. Kulturanthropologische Monographie einer sardischen Stadt*, Berlin 1986, pp. 337-364.

² Vegeu al respecte l'article de Lenz KRIS-RETTEBECH, per desgràcia encara ben actual, *Probleme der volkskundlichen Gebärdenforschung*, en "Bayerisches Jahrbuch für Volkskunde", 1964-65, pp. 14-16.

³ Les dades van ésser recollides en diverses etapes que vaig realitzar a l'Alguer

durant els anys 1983, 1984 i 1985. A més de l'observació, un dels procediments que hom habitualment emprà per confegir un inventari de gestos en una comunitat donada és el de mostrar a l'informant determinats gestos coneguts d'altres indrets per tal que ell confirmi la seva absència o presència per a la col·lectivitat en qüestió. En el meu treball de camp vaig renunciar estrictament a aquest darrer procediment pel senzill fet que a causa de les "mass media" i mobilitat actuals, el seu ús podia haver estat una font d'errors important. Avui dia, gràcies al cinema i a la televisió, i al contacte cada vegada més intens dels algueresos amb gent d'altres procedències, el fet que hom conegui un gest particular no implica que sigui d'ús habitual a la comunitat. Per aquesta raó, no vaig anotar cap gest que abans no hagués pogut observar jo mateix en el context alguerès o bé que no m'hagués estat donat de manera espontània en plantejar jo a l'informant una situació determinada. Un cop observat el gest, el feia confirmar sempre per altres persones en entrevistes posteriors.

El meu treball de camp fou facilitat enormement per la gran col·laboració i ajut que en tot moment vaig rebre per part dels algueresos.

⁴ Vegeu les extenses bibliografies publicades en: B. J. BÄUML i F. H. BÄUML, *A dictionary of gestures*, Metuchen 1975, pp. XIII-XXXIII; D. MORRIS, *I gesti*, Milano 1983, (1a ed. 1979), pp. 333-358.

⁵ Sempre que els gestos tinguin una denominació específica en alguerès, d'ara endavant, la indicaré entre cometes i subratllada. El mot "*corro*" és un sardisme de l'alguerès que equival a "corn" o "banya".

⁶ Cfr. L. RÖHRICH, *Gebärdensprache und Sprachgebärde*, en *-Humaniora-*, 1960, p. 130.

⁷ La creença en el "mal d'ull" o poder malèfic de la mirada es troba fermament arrelada en el món de la cultura tradicional algueresa. Cfr. J. MARTÍ i PÉREZ, *El 'mal de ojo' en l'Alguer* (Cerdeña), -Lares-, 1988, pp. 211-226.

⁸ A Itàlia s'empra aquest gest principalment com a insult en general, amb la significació de "marit enganyat" en particular (en aquest cas es manté la mà sempre en posició vertical) i també com a protecció. Cfr. A. DE JORIO, *La mimica degli antichi investigata nel gestire napoletano*, Napoli 1832, pp. 93 i 96; C. SITTL, *Die Gebärden der Griechen und Römer*, Leipzig 1890, p. 124; S. SELIGMANN, *Der böse Blick und Verwandtes*, Berlin 1910, II, pp. 136 i ss.; D. MORRIS, *Op. cit.*, pp. 160 i ss. A Espanya, amb l'excepció de les illes Canàries no se l'empra amb finalitat apotropaica. Té en primer lloc la significació de "marit enganyat" ("poner los cuernos"; "portar, posar banyes"); però fora de quan s'usa amb aquest sentit, poques vegades s'empra a tall d'ofensa o amaneça. Cfr. L. DIEGO, *Mal de ojo, amuletos, ensalmos y santiguadores en la isla de Tenerife*, en Institución Fernando el Católico (ed.), "Etnología y tradiciones populares", Zaragoza 1969, p. 502; C. SITTL, *Op. cit.*, p. 123; L. FLACHSKAMPF, *Spanische Gebärdensprache*, en *-Romanische Forschungen-*, 1938, p. 249; D. MORRIS, *Op. cit.*, pp. 160 i ss.

⁹ Tant en el grec clàssic com en el català o italià col·loquials d'avui dia, el mot "figa" significa a més de la fruita i el gest, l'òrgan genital femení.

¹⁰ Tant a Itàlia com a Espanya s'usa el gest amb finalitat apotropaica (contra el "mal d'ull" principalment) i també ofensiva. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 155; D. MORRIS, *Op. cit.*, p. 192 i ss.; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 246; C. SITTL, *Op. cit.*, p. 123; J. AMADES, *El gest a Catalunya*, -Anales del Instituto de Lingüística de la Universidad Nacional de Cuyo-, vol. VI, 1956, p. 101; ID., *Folklore de Catalunya: Costums i creences*, Barcelona 1980, (1a ed. 1969), p. 934; S. SELIGMANN, *Op. cit.*, vol. II, p. 118.

¹¹ També a Itàlia s'atribueixen a aquest gest virtuts preservadores. Cfr. S. SELIGMANN, *Op. cit.*, vol. II, p. 202; B. J. BÄUML i F. H. BÄUML, *Op. cit.*, pp. 118 i ss.

¹² A Sicília ("tuccari feru") es fa aquest gest per protegir-se del "mal d'ull". Cfr. G. PITRÈ, *Usi e costumi, credenze e pregiudizi del popolo siciliano*, 4 vols. Palermo 1889, IV, p. 239. A Catalunya també existeix l'expressió "tocar ferro" emprada per prevenir-se contra la mala sort.

¹³ A l'Alguer es tracta d'un gest molt menys usual que els descrits fins ara i és de fet poc conegut. En el folklore sard trobem la creença segons la qual el fet de veure un cavall blanc al matí és de mal auguri (Cfr. F. ALZIATOR, *Il folklore sardo*, Bologna 1957, p. 242). És molt possible que el gest alguerès estigui relacionat amb aquesta creença, i podria tenir per tant en un principi, una finalitat apotropaica.

¹⁴ L'encreuament dels dits, dels braços, de les cames o la utilització d'objectes que recorden aquests gestos (tisores obertes, dues escombres, etc.) tenen en el folklore europeu molt sovint una finalitat apotropaica. Cfr. L. RÖHRICH, *Op. cit.*, p. 133. D. MORRIS, atribueix el costum d'encreuar els dits com a gest preservador tant a Espanya com a Itàlia. Cfr. *Op. cit.*, pp. 42 i ss.

¹⁵ De Jorio descrigué també aquest gest per Nàpols. Cfr. *Op. cit.*, p. 270.

¹⁶ A Espanya es dona a aquest gest la significació de "tenir el cap dur" ("tener la cabeza dura") amb el doble sentit, però, de "tossut" i de "costar-li a algú d'entendre les coses". Cfr. L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 231.

¹⁷ Flachskampf dona aquest gest també per a Espanya, però amb la significació més general de "xerraire". Cfr. *Op. cit.*, p. 230.

¹⁸ Aquest gest es fa també a tot Itàlia. Cfr. D. MORRIS, *Op. cit.*, p. 257. En la llengua col·loquial d'aquest país, "orecchione" (derivat d'"orecchio", cat.: "orella") vol dir "homosexual".

¹⁹ Aquest gest és conegut tant a Itàlia com també a Espanya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 63; B. J. BÄUML i F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 128; J. AMADES, *Op. cit.*, (1956), p. 92. Les expressions "ésser del puny estret" o "ser como un puño" són - en català i espanyol respectivament - equivalents a "avar".

²⁰ En alguerès, com també en català del Principat, l'expressió "tenir la mà foradada" vol dir "malgastador". En el món greco-romà antic s'emprava aquest gest amb la significació de "no tenir". Cfr. C. SIRTU, *Op. cit.*, p. 111.

²¹ El mateix ha estat observat a Itàlia i a Espanya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 77; D. MORRIS, *Op. cit.*, p. 224.

²² D. Morris ens descriu aquest gest per a Itàlia i Espanya. Cfr. *Op. cit.*, p. 556.

²³ Segons D. Morris, el gest és prou conegut a Itàlia, mentre que a Espanya és més aviat rar. Cfr. *Op. cit.*, pp. 94 i ss. A l'Alguer, aquest gest té sovint també la significació figurada d'"intocable" (de tant "bo" que és) amb un deix, però, clarament negatiu.

²⁴ Aquest gest es troba també tant a Itàlia com a Espanya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 253; B. J. BÄUML i F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 138; D. MORRIS, *Op. cit.*, pp. 26 i ss.

²⁵ Aquesta és tant a l'Alguer com a Itàlia en general la significació més usual del gest. Malgrat això, el gest pot posseir algunes vegades també el sentit contrari. Quan s'encomia alguna persona amb aquest gest hom afegeix sempre un lleu moviment del cap igual al de l'afirmació.

²⁶ Es tracta d'una clara al·lusió al penis no erecte. A l'Alguer, he pogut observar aquest gest entre persones de totes les edats i de tots dos sexes.

²⁷ Sovint aquest gest pren un aire amenaçador, especialment quan se l'acompanya amb la frase "Ti faccio un culo così" ("Et faig un cul així de gros").

²⁸ D. MORRIS esmenta aquest gest per al nord d'Itàlia i per a Sardenya. Cfr. *Op. cit.*, p. 84.

²⁹ De Jorio descrigué també aquest gest tot referint-se a Nàpols. Cfr. *Op. cit.*, p. 173.

³⁰ Aquest gest es coneix també al sud Itàlia i a Espanya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 51; G. PITRÈ, *Op. cit.*, vol. II, p. 362; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 230; B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 59; J. AMADES, *Op. cit.*, (1956), p. 90.

³¹ El gest es fa també a Itàlia i a Espanya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 198; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 227; J. AMADES, *Op. cit.*, (1956), p. 105.

³² Aquest gest és conegut també a Itàlia i a Espanya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 78; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 227; B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 183; J. AMADES, *Op. cit.*, (1956), p. 93.

³³ També a Espanya. Cfr. L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 227.

³⁴ També De Jorio descriu aquest gest per a Nàpols. Cfr. *Op. cit.*, p. 311.

³⁵ Aquest gest es coneix també al sud d'Itàlia i a Catalunya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 312; B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 70; J. AMADES, *Op. cit.*, (1956), p. 112.

³⁶ També a Nàpols (Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 215) i a Catalunya.

³⁷ Aquest gest es fa també a Espanya. Cfr. B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 79; D. MORRIS, *Op. cit.*, pp. 85 i ss. Segons D. MORRIS, pel que respecta a Itàlia (Sardenya inclosa) el gest sols es coneix al nord de l'estat i de manera força restringida. Cfr. *Ibidem*.

³⁸ Aquest gest, actualment força difós molt més enllà de l'estricta àmbit de la cultura occidental, ja fou descrit l'any 1832 per De Jorio. Cfr. *Op. cit.*, p. 126; B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 76; J. AMADES, *Op. cit.*, (1956), p. 99.

³⁹ També es fa al sud d'Itàlia i a Espanya. Cfr. B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 83.

⁴⁰ També es coneix a Nàpols. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 242.

⁴¹ Aquest gest està molt estès al sud d'Europa. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 82; C. SURTEL, *Op. cit.*, p. 216; B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 225; G. MÜLLER, *Über die geographische Verbreitung einiger Gebärden im östlichen Mittelmeergebiet und dem nahen Orient*, -Zeitschrift für Ethnologie-, núm. 71, 1939, pp. 99-101.

⁴² Aquesta és la manera més habitual per expressar "vine!" en el centre i nord d'Europa. Al sud, el seu ús és més restringit.

⁴³ Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 82; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 226; J. AMADES, *Op. cit.*, (1956), p. 113.

⁴⁴ Morris ens parla d'un gest molt semblant tot referint-se a Itàlia. A Espanya, segons ell, sols s'empra com a exhortació. Cfr. *Op. cit.*, pp. 132 i ss; J. AMADES el descrigué per a tot Catalunya. Cfr. *Op. cit.*, (1956), p. 91.

⁴⁵ Es tracta d'un gest actualment molt difós arreu. L. Flachskampf el descrigué per a Espanya l'any 1938. Cfr. *Op. cit.*, p. 227.

⁴⁶ També aquest gest fou ja descrit per L. FLACHSKAMPF en relació a Espanya; *Op. cit.*, p. 227.

⁴⁷ J. AMADES descrigué un gest molt semblant a Catalunya. Cfr. *Op. cit.*, (1956), p. 110.

⁴⁸ Es tracta d'un gest força usual tant a Itàlia com a Espanya. Cfr. DE JORIO, *Op. cit.*, p. 174; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 236; D. MORRIS, *Op. cit.*, pp. 104 i ss.

⁴⁹ Aquest gest és conegut arreu d'Itàlia i Espanya. Per a Catalunya vegeu J. AMADES, *Op. cit.* (1956), p. 115.

⁵⁰ Sobre aquest gest i la seva difusió a Europa vegeu: L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 244; B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 12; D. MORRIS, *Op. cit.*, pp. 116 i ss.; J. AMADES, *Op. cit.* (1956), p. 93.

⁵¹ Aquest gest que ja apareix en el "Don Quijote" (Cfr. C. SIRTU, *Op. cit.*, p. 95) és conegut com a negació a Espanya, actualment però de manera molt restringida, i a Itàlia. (Cfr. L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 234; D. MORRIS, *Op. cit.*, pp. 216 i ss.; DE JORIO, *Op. cit.*, p. 224; G. PITRÈ, *Op. cit.*, vol. II, p. 350.

⁵² Es tracta d'un gest força difós a Europa. De Jorio el descrigué tot referint-se a Nàpols. Cfr. *Op. cit.*, p. 210.

⁵³ Aquest gest ha anat caient en desuetud de manera progressiva en els darrers anys. De fet sols l'he pogut observar entre algueresos d'edat avançada. Hom fa el gest com dient "juro que me les pagaràs", i en realitat prové d'un gest molt semblant que es fa senzillament per jurar (vegeu més endavant). Aquest gest d'amenaça ha estat observat també a Espanya. Cfr. W. BEINHAEUER, *Spanische Umgangssprache*, Berlin 1930, p. 131; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 242.

⁵⁴ És doncs un gest "homònim" del que abans hem descrit amb el sentit de "suficient".

⁵⁵ També a Espanya. Cfr. W. BEINHAEUER, *Op. cit.*, p. 131; L. FLACHSKAMPF, *Op. cit.*, p. 242; B. J. BÄUML I F. H. BÄUML, *Op. cit.*, p. 78; J. AMADES, *Op. cit.* (1956), p. 104.

⁵⁶ Segons D. Morris, el gest té aquesta significació solament a Sardenya, Sicília i Malta. Cfr. *Op. cit.*, p. 52.

⁵⁷ Ja que aquests gestos, contràriament als anteriors, no tenen una equivalència lexical exacta malgrat que estiguin dotats de significació, a tall d'exemple i segons les meves observacions, encapçalare cada descripció amb una o més frases models, en el context de les quals els diferents gestos poden ésser emprats habitualment.

⁵⁸ També De Jorio menciona aquest gest tot referint-se a Nàpols. Cfr. *Op. cit.*, p. 86.

⁵⁹ Aquest gest és també fàcil d'observar a Catalunya.

⁶⁰ De Jorio descrigué aquest gest també a Nàpols donant-li, però, la significació de "jurament". Cfr. *Op. cit.*, p. 168. A l'Alguer, tot i que el gest també pugui tenir en ocasions aquest sentit, té un ús molt més vague. Vegeu per a Catalunya J. AMADES, *Op. cit.* (1956), p. 101.